
Saksframlegg

Arkivsak-dok. 26/741-1
Saksbehandler Heidi Rødven

Utvalg	Møtedato
Miljø- og teknisk utvalg	11.03.2026
Kommunestyret	26.03.2026

Kriterier for dispensasjon fra "Lokal forskrift om utslipp fra mindre avløpsanlegg"

Kommunedirektørens forslag til vedtak

Kommunestyret tar saksframstillingen til etterretning og støtter kommunedirektørens vurdering av behov for kunnskapsgrunnlag og kriterier for vurdering av dispensasjonssøknader, datert 27.02.26.

Vedlegg

Lokal forskrift
Vurderingskriterier

Sammendrag

Risør kommune har vedtatt «Lokal forskrift om utslipp fra mindre avløpsanlegg». Forskriften åpner for å gi dispensasjon, men det er ikke laget kriterier for hvordan dispensasjonssøknader skal vurderes. Kommunen har nå mottatt to søknader om dispensasjon og kommunedirektøren fremmer en prinsippsak for å avklare kriteriene politisk for å sikre likebehandling av søknadene og en demokratisk vurdering av kriteriene.

Kommunestyret skal ta stilling til de foreslåtte kriteriene. Det er anledning til å foreslå endringer så lenge de tilfredsstillende lov og forskrift. Kommunestyret kan også sende saken i retur til administrasjonen for ytterligere bearbeiding.

Kommunedirektøren innstiller på at de vedlagte kriteriene legges til grunn ved behandling av søknader om dispensasjon fra forskriften.

Bakgrunn

Iht. miljømål i «Forskrift om ramme for vannforvaltningen» (Vannforskriften) skal alle vannforekomster ha god økologisk og kjemisk tilstand. Vannforskriften følger opp EUs rammedirektiv for vann (Vanndirektivet). Agder fylkeskommune har utarbeidet en regional vannforvaltningsplan for Agder, som kommunen skal legge til grunn i sin planlegging. Den regionale planen følger opp EUs vanndirektiv.

Fristen for å oppnå forskriftens miljømål er satt til 2027, men dersom tungtveiende grunner taler for det kan måloppnåelsen utsettes til 2033. Det innebærer at alle avløpsanlegg i kommunen skal oppfylle rensekrav iht. forurensningsforskriften slik at Vannforskriftens miljømål kan oppnås innen 2027, og senest 2033.

I Risør kommune er det anslagsvis 950 private avløpsanlegg. De fleste av disse anleggene er etablert før 2007, og mange av disse er igjen etablert uten krav om utslippstillatelse. Mange gamle anlegg har dårlig rensing og tilfredsstillende ikke dagens krav til slike utslipp, og utgjør en mulig kilde til forurensning. Forurensningsforskriftens § 12-6 er hjemmelen for at kommunen har fastsatt en lokal forskrift. Arbeidet med å behandle søknader pågår for fullt.

Saksopplysninger

«Lokal forskrift om utslipp fra mindre avløpsanlegg» ble vedtatt 14.12.23 og kunngjort 15.01.24. I desember 2025 ble forskriftens § 18 som gjelder frist for utbedring av eldre utslipp uten utslippstillatelse, endret fra 1. januar 2026 til 1. januar 2027. Eiere av slike anlegg har dermed fått 1 år ekstra på å søke og utbedre sine anlegg i tråd med dagens rensekrav.

God kontroll av avløp skal bidra til å sikre et godt drikkevann og god vannkvalitet, slik at faren for forurensning og spredning av sykdommer kan reduseres. Kommunen er forurensningsmyndighet for utslipp av sanitært avløpsvann fra mindre renselanlegg og har en plikt til å håndheve gjeldende regelverk for slike anlegg.

Dette innebærer at kommunen skal:

- kontrollere og føre tilsyn med avløpsanlegg
- ha oversikt over renselanleggene, anleggenes tilstand og hvilke tillatelser som er gitt
- stille kompetansekrav til prosjekterende og utførende
- gi utslippstillatelse iht. kravene i lokal forskrift.

Ved behandling av søknader om dispensasjon må kommunen følge generelle forvaltningsrettslige prinsipper. Det innebærer krav om lovhjemmel, forsvarlig saksbehandling, saklighet, likebehandling, forbud mot vilkårlighet og forholdsmessighet, veiledningsplikt, gi parter i saken rett til å bli hørt (kontradiksjon), objektivitet/habilitet og å unngå myndighetsmisbruk.

Lokal forskrift

Hovedhensikten med forskriften er ifølge § 1 Formål, å ivareta hensynet til vannforekomstene og brukerinteressene. Den gjelder for utslipp inntil 50 pe (personekvivalenter), dvs. inntil f.eks. 10 boenheter.

Ifølge forskriftens § 7, skal et anlegg minst rense 90% tot-P (totalfosfor) og BOF₅ (organisk stoff).

Noen eiendommer har tett tank. I § 9 i forskriften står det at slike løsninger som hovedregel ikke skal tillates, men at kommunen i enkelte tilfeller kan godkjenne slike anlegg i tilknytning til fritidsboliger dersom annen renseløsning ikke er mulig. Kommunen kan stille vilkår for en slik tillatelse. Det er altså ikke tillatt med tett tank for boliger.

§ 11 stiller krav til at alle avløpsrensanlegg som hovedregel skal ha infiltrasjon/etterpolering på land. Det er bare tillatt med utslipp av rensset vann til sjøområdene utaskjærs og her skal utslippsledning lokaliseres minst 2 m under laveste vannstand.

§ 12 stiller krav til at omgivelsene ikke skal utsettes for sjenerende lukt og i § 13 er det krav til drift og vedlikehold av anlegg. Videre er det krav til prøvetaking i § 14 og til slamtømming i § 16.

I forskriftens § 19 Dispensasjon, står det:

Kommunen kan i egen tillatelse fravike kravene i denne forskriften. Dispensasjon krever grunnlagt søknad.

Forskriften inneholder ikke hvilke kriterier som skal legges til grunn for vurdering av en slik søknad, eller hva den må inneholde utover at den må være begrunnet.

Søknad om dispensasjon

Per i dag har kommunen mottatt to søknader om dispensasjon fra forskriften. Administrasjonen har gitt foreløpig tilbakemelding om at det må kunne vises til at de eksisterende anleggene ikke fører til forurensning. Vi har derfor bedt om mest mulig detaljert beskrivelse av anlegget og at det foretas undersøkelser og/eller gis en vurdering av resipienten. Det er viktig at kunnskapsgrunnlaget er godt for å kunne vurdere sakene grundig. Imidlertid må kommunen passe på at krav til undersøkelser o.l. ikke blir urimelige eller usaklige sett i forhold til mulig forurensning.

Kommunedirektøren fremmer derfor en prinsippsak for å sikre at kriteriene er demokratisk begrunnet slik at nåværende og framtidige søkere blir mest mulig likt behandlet. Det er behov for et sett med kriterier for hvilket kunnskapsgrunnlag det er nødvendig å be om samt kriterier for hva som skal vurderes i en dispensasjonssøknad.

De to søknadene er begrunnet ulikt, men begge gjelder boliger som bebos av kun 1 person og begge har slamavskillere med utslipp til grunnen uten noen form for kjent infiltrasjonsløsning. I den ene søknaden er det tatt jordprøver og vannprøver (bekk) og det argumenteres for liten grad av forurensning, at det ikke er annen bebyggelse nedenfor avløpsanlegget og at det er stor avstand til større vannforekomst. I den andre søknaden er begrunnelsen eiers alder, helsesituasjon og økonomi. Det er ikke funnet synlig forurensning eller registrert luktproblemer. I denne søknaden bes det om dispensasjon for å bruke dagens anlegg noen år til.

Økonomiske konsekvenser

Saken har ingen økonomiske konsekvenser for kommunen.

Andre driftsmessige konsekvenser

Det er ingen driftsmessige konsekvenser for kommunen.

Vurderinger

Kunnskapsgrunnlag

Fordi hovedhensikten med forskriften er å motvirke forurensning og oppnå god økologisk og kjemisk tilstand i vannforekomstene, vil det være viktig at søkerne kan dokumentere at anlegget ikke forurenser nærområdene. Det er noe ulikt fra sted til sted hvor enkelt det er å gjøre det. Hvis utslippet f.eks. leder til en bekk, vil vannprøver være aktuelt å ta og sende til et akkreditert laboratorium. På den måten kan man påvise om det er unormalt høye forekomster av næringsstoffer. Befaring på stedet og dokumentasjon i form av bilder som viser synlig forurensning, spesielt våte områder, type vegetasjon o.l. vil være viktig dokumentasjon. Som eksempler på vegetasjon kan nevnes ulike typer siv i ferskvann og nitrogenelskede arter på land, i tillegg til generell gjengroing. Befaring vil også avgjøre om det er lukt fra anlegget som kan indikere forurensning. Selve slamavskilleren må undersøkes med tanke på tetthet, slammengde, vurdering av inn og utløp m.m. Når nye anlegg prosjekteres gjennomføres det grunnundersøkelser for å sjekke om løsmassene egner seg for filtrering. Slike undersøkelser kan også gjøres i dispensasjonssaker. Alle undersøkelser må utføres av nøytrale, kompetente fagfolk, jfr. forskriftens § 6. Denne oversikten er ikke uttømmende, men angir et minimum. Det kan være behov for ulike undersøkelser fra sted til sted.

Vurderingstema for dispensasjonssøknader

Eldre avløpsanlegg består ofte av en slamavskiller hvor det slamavskilte vannet føres ut i grunnen, til en bekk eller direkte til sjøen. Noen har også tette tanker som må tømmes relativt ofte. Grunnforholdene og tilstand på resipientene vil variere fra sted til sted og det må derfor gjøres individuelle vurderinger ved søknad om dispensasjon.

Utgangspunktet er at anlegg skal tilfredsstillе dagens rensekraft. Å gi dispensasjon må derfor være et unntak. Det kan ikke være slik at alle som har en slamavskiller med utslipp til grunnen og ikke har registrert synlig forurensning automatisk skal kunne få dispensasjon. Det må være viktige grunner som taler for et unntak. Denne prinsippssaken skal ikke konkludere med hvilke grunner som vil være tungtveiende nok, men derimot liste opp noen kriterier som må vurderes nærmere i en søknad.

Som det står i forskriftens formålsparagraf, er det aller viktigste hensynet å ivareta hensynet til vannforekomstene og brukerinteresser. Det er derfor naturlig av søknadene først vurderes opp imot disse hensynene. Her vil eventuell synlig forurensning og lukt samt resipientens tilstand være avgjørende. Neste hovedvurderingstema vil være tilstanden på selve anlegget. For å motvirke forurensning er det avgjørende. I en søknad om dispensasjon bør det også redegjøres for hva som vil bli de miljømessige konsekvensene dersom dispensasjon innvilges.

I noen områder kan det være andre renseanlegg som er felles for flere eiendommer eller det kan være kort avstand til offentlig avløpsanlegg. Dette er forhold som må omtales i en søknad om dispensasjon. Kommunen har hjemmel i forskriften til å kreve tilkobling til et felles, privat anlegg (§ 4) og til å kreve påkobling til offentlig avløpsnett (plan- og bygningslovens § 27-2).

Søknader om dispensasjon må nabovarsles for å avklare om det er ulemper for naboene som følge av forurensning eller dårlig drift. Hvis det foreligger merknader fra naboer, vil innholdet i disse måtte vurderes.

Det må redegjøres for om det er snakk om en evigvarende eller en midlertidig søknad om dispensasjon fordi det kan påvirke vurderingen.

Eiers kostnader med nytt anlegg er tema i den ene søknaden kommunen har mottatt og det er ikke overraskende om det blir tema i flere søknader. Kommunen har fått en del henvendelser med bekymring rundt dette. Kommunedirektøren mener allikevel at dette hensynet skal tillegges liten vekt og kun i helt spesielle tilfeller eller hvis en oppgradering utgjør en uforholdsmessig høy kostnad sett opp imot miljøgevinsten. Forskriften skal ivareta forurensningshensyn og det kan derfor ikke være så «enkelt» som å vise til at et nytt anlegg er dyrt. De aller fleste vil kunne få lån for et slikt tiltak, men det vil være unntak. Kommunedirektøren anbefaler derfor ikke at dette kriteriet tillegges stor vekt. Kommunedirektøren mener også at private forhold som helse normalt ikke bør tillegges vekt, kun i særlige tilfeller.

Som en konklusjon i en søknad om dispensasjon, bør søker redegjøre for hvorfor det er faglig forsvarlig å innvilge dispensasjon.

I en dispensasjonsvurdering vil alltid presedens måtte vurderes med tanke på at det kan komme tilsvarende søknader og det er viktig med likebehandling.

Klima og natur

Lokal forskrift har sitt utgangspunkt i EUs vanndirektiv hvor hovedmålet er å oppnå god miljøtilstand i alle vannforekomster. Å skifte ut gamle avløpsanlegg med dårlig rensing er derfor svært positivt for miljøet.

Folkehelse og levekår

Brukerhensyn er et av hovedhensynene med den lokale forskriften. Det er lite ønskelig med utslipp nær f.eks. badestrender eller friluftsområder som brukes av allmennheten. Oppgraderinger av eldre anlegg vil ha positiv effekt for brukerinteressene.

Kommuneplan

Kommuneplanens hovedmål er «Sammen om et bærekraftig og levende lokalsamfunn». Oppgradering av anlegg vil være i samsvar med hovedmålet.

Alternative vedtak

Kommunestyret har anledning til å endre de foreslåtte kriteriene, innenfor lov og forskrift.

Konklusjon

De vedlagte kriteriene tas til etterretning og støttes.